

УТВЕРЖДАЮ

Проректор БУ ЧР ДПО «Чувашский республиканский институт образования»

Министерства образования Чувашии

С.В. Петрова

«30» сентября 2020 г.

Чăваш чĕлхипе тытмалли республикăн пĕрлехи экзаменĕн кодификаторĕ

Республикăн пĕрлехи экзаменĕн кодификаторĕ тĕрĕслевпе хаклав материалĕне тытăмĕпе содержание уса паракан документ шутланат.

Чăваш шкулĕн 9-мĕш класне пĕтернĕ май чăваш чĕлхипе тытмалли экзамена ырттермелли йĕркене, экзамен материалне хатĕрлесе ышăннă ёсене Чăваш Республикин вĕрену тата сарăксен политики министерстви кăртартса парат. Экзамен содержаниеĕ министерство йышăннă документсенчи нормăпа килĕше тăрат.

Кодификатор икĕ пайран тăрат:

– 1-мĕш пай. «Чăваш чĕлхипе тытмалли республикăн пĕрлехи экзаменĕне тĕрĕслекен пĕлĕ содержаниеĕн элементĕсен йĕрки».

– 2-мĕш пай. «Тĕп вĕренĕвĕн вĕрену программисене алла илнĕ вĕренекенсен пĕлĕ пахалăхне тĕрĕслекен хăнăхсем».

Пĕтĕмĕшле аттестаци картинче хаклама май сук хăнăхсемпе пĕлĕ содержаниеĕн элементĕсене кодификатор кĕртмен.

1 пай. Экзаменра тĕрĕслекен пĕлĕ содержаниеĕн элементĕсен йĕрки
Ку пайра республикăн пĕрлехи экзаменĕне тĕрĕслекен пĕлĕ содержаниеĕн элементĕсене сыраса панă.

Государственная итоговая аттестация по образовательным программам основного общего образования в форме единого республиканского экзамена

Кодификатор

элементов содержания и требований к уровню подготовки обучающихся школ с русским языком обучения для проведения в 2021 году единого республиканского экзамена по ЧУВАШСКОМУ ЯЗЫКУ

Подготовлен кафедрой этнокультурного образования
БУ ЧР ДПО «Чувашский республиканский институт образования»
Министерства образования Чувашии

Пай	Экзаменра тĕрĕслекен пĕлĕ содержаниеĕн элементĕсем
Тĕп вĕренĕвĕн патшалăх стандарчĕн федераци компонентĕ	Тĕп вĕренĕвĕн Федерацин патшалăх верену стандарчĕ
1.	Фонетика
1.1	Сăсăсемпе сас паллисем
1.2	Сăмахан фонетика тишкерĕвĕ
	Сăмахан тĕрлĕ (фонетика, морфема, сăмах пулăвĕ, лексика, морфологи), сăмах майлашăвĕпе предложенин синтаксис, текстăн тĕрлĕ енлĕ тишкерĕвĕ тума хăнăхтарни: сасăпа сас паллине уйărма пултарни; сăмахан сасă шутне палăртни; сăмаха сыпăксем ыне тĕрес пайлани; сасăне тишкерни; фонетика, морфема, морфологи, лексика, сăмах пулăвĕн тишкерĕвĕ тунĕ.
2.	Лексика тата фразеологи
2.1	Сăмахан лексика пĕлтĕрĕшĕ
2.2	Синонимсем. Антонимсем. Омонимсем
2.3	Сăмах сарăнăшĕсем
	Сăмахан тĕрлĕ (фонетика, морфема, сăмах пулăвĕ, лексика, морфологи), сăмах майлашăвĕпе предложенин синтаксис, текстăн тĕрлĕ енлĕ тишкерĕвĕ тума хăнăхтарни: Сăмахан лексика тишкерĕвĕ тунĕ; ну-

2.4	Пулса кайни тата уса курни тарах ушкыланай самахсем	май пелтерешле самахан пелтерешсене палартни; самахсен стиль уйрамлахне палартни; самахсен синонимисене тата антонимисене палартни; фонетика, морфема, морфологи, самах пулавен, лексика тишкеревне туни.
2.5	Лексика тишкереве	
3.	Морфемика тата самах пулав	Самахан терле (фонетика, морфема, самах пулав, лексика, морфологи), самах майлашаве предложинин синтаксис, текстан терле энле тишкеревне тума ханхатарни:
3.1	Самахан пелтерешле пайсем (морфемасем)	самаха морфемасем сине пайлани; самах тавакан, самах улашгаракан тата форма тавакан морфемасене уйарма пелни; самах пулавен мелесене пелни; фонетика, морфема, морфологи, самах пулавен, лексика тишкеревне туни.
3.2	Самахан морфема тишкереве	
3.3	Самах пулавен мелесем	
3.4	Самаха пулавен енчен тишкерени	
4.	Грамматика. Морфологи	Самахан терле (фонетика, морфема, самах пулав, лексика, морфологи), самах майлашаве предложинин синтаксис, текстан терле энле тишкеревне тума ханхатарни:
4.1	Хай пелтерешле пуллев пайсем	Самахан терле тата пулашу пелтерешле пуллев пайсен морфологи тишкереве; хай пелтерешле пуллев пайсен морфологи уйрамлахсене тата грамматика, синтаксис пелтерешне палартни; фонетика, морфема, морфологи, лексика, самах пулавен тишкеревне туни.
4.2	Пулашу пелтерешле пуллев пайсем	Челхене наука телешенчен пелнинне анлалатни тата системалани; челхе елинисиме пайсем пер-перинне сыханнинне анлани; челхе пелевен теп анлавесене, елинисиме тата челхен грамматика категорийесене аша хыв-ни:
4.3	Самахсен морфологи тишкереве	хай тата пулашу пелтерешле пуллев пайсене пелтерешне тата грамматика паллисене кура уйарма пелни; япала, палла, хисеп ячесене, местоименисенен, глаголсене, наречисене, еврлев самахсене уйарма пелни; союзсене, татаксене, хыс самахсене уйарма пелни; междометисене паллама пелни.
5.	Грамматика. Синтаксис	Самахан терле (фонетика, морфема,

5.1	Самах майлашаве	самах пулав, лексика, морфологи), самах майлашаве предложинин синтаксис, текстан терле энле тишкеревне тума ханхатарни:
5.2	Предложини. Предложинин грамматика никес. Подлежащие сказуемый – предложинин теп членесем	предложинин синтаксисан теп елинисиме пелни; предложинин синтаксисан теп елинисиме пелни, хай пелтерешле пуллев пайсен синтаксисри выранны палартни; предложинин самах майлашавесене уйарса каларма пултарни; самах майлашавен теп тата паханакан компонентесене уйарма пултарни; предложинин терле енчен ха-лама пултарни; предложинин теп тата кесен членесене, пер ишыши членесене, уйрам таран членесене, ченусене, куртем самахсемпе предложинисене паллама пултарни; предложинин грамматика никесене палартни; хутла предложинисене уйарма пелни.
5.3	Предложинин кесен членесем	
5.4	Ике теп членле тата теп членсар предложинисем	
5.5	Анла тата ансар предложинисем	
5.6	Тулл тата тулли мар предложинисем	
5.7	Каткыланай хутсар предложинисем	
5.8	Хутла предложинисем	
5.9	Туре тата туре мар пуллев предложинисем	
5.10	Хутсар предложинисем	
5.11	Синтаксис тишкереве (пелметни)	
5.12	Хутла предложини тесе палартасси	
6.	Орфографика	Литература челхин теп (орфоэпия, лексика, грамматика, орфография, пунктуация) нормисене, пуллев этикетчен нормисене пелни; веемпе кулакура тата сырура уса кураасси; пуллев якатма тарашни; лексикан тата фразеологичин стиль уйрамлахсеме пелсе уса кур-ни:
6.1	Орфограмма	самахра орфограммасене шыраса тулни тата терес ырмамалли правиласемпе пелсе уса курни; пулашу пелтерешле пуллев пайсене ырма пелни; самах пайсене пер йеркерен тепер йеркене терес кусар-ма пелни.
6.2	Сасасен семселехе хытайлане, кескелехе варамлахне сырура палартасси	
6.3	Машар, хутла, ике хут ка-лакан самахсене ыраасси	
6.4	Терле пуллев пайсене ыраасси	
6.5	Пайар ятсене ыраасси	
6.6	Орфография тишкереве	
7.	Пунктуация	Литература челхин теп (орфоэпия, лек-

	теминре, куръанакан тата куръанман информатсия) тёрёс аңланни	(вулав, аудировани (итлев), калав, сыру) алла илли: чавашла ырна тёрлэ текст вулама ханахни; вулан тата итленэ текст проблеми сыне автор мёнлерех пэхине аңлани; вулан тата итленэ текстри информатсия усса пама, аңлантарма пултарни; стильпе пуллев манерё енчен расна текстсен содер-жанине итлесе тата харпър хай тёллэн вуласа тёрёс те тулли аңлан-ни.
2.2	Тёрлэ стильпе тата жанриа сырна текстеене вулани	Сăмах пуялăхне ўстересси, шухайша тёрёс те аңланмалла усса пама йышлă лексикапа тёрлэ грамматика хатёрёне уса курни: тёрлэ текст хатёрленэ чух словарь-семпе пёлсе уса курни; информатсия васкавлă шыранă чух тёрлэ сло-варьпе уса курма пултарни; сăмахан лексика (турё тата кусамла) пёл-терёшне, уса курас уйрăмлăхёсене палартас, пёр пёлтерёшлэ тата нумай пёлтерёшлэ сăмахсене уйарас, нумай пёлтерёшлэ сăмахсене тата омоним-сене пёр-пёринчен уйарас тёллеве аңлантару словарьсемпе уса курма пултарни; чёлхе нормисене пелес тёллеве орфографи тага орфоэпи словарьсемпе уса курма пултарни; фразеологизмен пёлтерёшёсене палартма фразеологи словарьсемпе уса курма пёлни; морфема тата сăмах пулавён тишкерёвне тавас тёллеве этимологи словарьсемпе уса курма пултарни; синонимсем, антонимсем тулас тёллеве словарь-семпе уса курма пултарни, сăмах пёлтерёшне пёлме кусару сло-варьсемпе уса курма пултарни.
2.3	Вулаван тёрлэ тёсне алла илли	
2.4	Тёрлэ фалкусран информатсия шыраса тулма пёлни	
2.5	Чёлхе словарьсемпе, справоч-никсемпе ирёлкэ уса курни	
3.	Сыру	Тёрлэ вёрёну предметёсемпе тухайслă вёрёнке пулайшакан пуллев ёсё-хёлён теп тёсёсене (вулав, аудировани (итлев), калав, сыру) алла илли:
3.1	План, изложении сырни	
3.2	Пёр-пёр стилье, жанра тивёсте-рекен текст туни	
3.3	Итленэ тата вуланă текстсенче	

	тапратнă проблема пирки со-чинени авторё хай шухайшне усса пани	фонетикана, лексикана, сăмах тыгъмёпе пулавне, морфологии тата синтаксиса вёрёнке турхнă пёлупе уса курса тёрёс сырма пултарни; иёр-пёр стилье, жанра тивёстерекен текст ту-ма пултарни; итленэ тата вуланă текстсенче тапратнă проблема пирки сочинени авторё хай шухайшне усса пама пултарни; ку шухайша икё текстран илнэ информатсия сыне тата хай курни-илтти, пёлни, вулани сыне, пуриш ёпычё сыне таянса ёнентерме пултарни.
3.4	Шухайсене сыхануллă усса пани	Пултарулаха аталантарас ёсре чёлхе пысăк вырăн йышыннини аңланса илли:
3.5	Чёлхе мелёсене темăпа, стиль-пе, пуллев манерёпе килёшүллэ суйласа илсе йёр-келлэ вырнаштарни	шухайсене сыхануллă усса пама пултарни; чёлхе мелёсене темăпа, стильпе, пуллев манерёпе килёшүллэ суйласа илсе йёркеллэ вырнаштарма пёлни; чёлхе грамматика тата лексика пу-янлăхёпе туллин уса курма пёлни; чаваш чёлхин орфографие пункту-аци, грамматикапа пуллев нор-мисене пăхăнни.
3.6	Чёлхе грамматика тата лексика пуянлăхёпе туллин уса курни	
3.7	Чаваш чёлхин орфографие пунктуаци, грамматикапа пуллев нормисене пăхăнни	